

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PÉČE O KULTURNÍ DĚDICTVÍ V JIHOČESKÉM
KRAJI – VÝZNAM POŠTOVNÍHO MUZEA VE
VYŠŠÍM BRODĚ PRO VEŘEJNOST A VZDĚLÁNÍ**

Autor práce: Václav Krejčí

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Emanuel Pecka, CSc.

2008

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Prof. PhDr. Emanuelu Peckovi CSc. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	5
1 Charakteristika místního společenství a jeho proměna po roce 1989	6
1.1 Jihočeský kraj.....	7
1.2 Českokrumlovsko.....	8
1.3 Českokrumlovsko 1945 – 1989.....	9
1.4 Českokrumlovsko po roce 1989.....	10
2 Církev a památky v jižních Čechách – řád cisterciáků ve Vyšším Brodě	11
2.1 Historie řádu cisterciáků	11
2.2 Cisterciáci ve Vyšším Brodě.....	12
2.3 Problematika péče o kulturní dědictví v Jihočeském kraji.....	13
3 Poštovní muzeum Vyšší Brod a jeho význam pro veřejnost a vzdělání v současné době.....	19
3.1 Muzea a jejich historický vývoj	19
3.2 Muzea a současnost.....	20
3.3 Poštovní muzeum.....	21
3.4 Poštovní muzeum – pobočka Vyšší Brod	22
4 Zájem odborné a laické veřejnosti o Poštovní muzeum ve Vyšším Brodě.....	26
4.1 Struktura návštěvníků, důvody návštěvy muzea, analýza návštěvnosti - anketa.....	26
4.2 Význam Poštovního muzea ve Vyšším Brodě.....	35
ZÁVĚR	38
ABSTRAKT	40
SEZNAM LITERATURY	42

ÚVOD

K napsání bakalářské práce na výše uvedené téma mě inspirovalo několik skutečností. Za rozhodující okolnost považuji to, že v jižních Čechách jsem se narodil a pracuji zde již devět let jako poštovní úředník. Zvolené téma vhodně spojuje i mé trvalé zájmy o kulturu, dění v regionu a vzdělávání.

Bakalářská práce v úvodu mapuje historický vývoj regionu a zachycuje jeho společenskou proměnu. Důležitá část práce je věnována samotné problematice péče o kulturní dědictví v jižních Čechách. Podrobněji se ve své práci věnuji i činnostem muzeí, protože vycházím mimo jiné i ze skutečnosti, že nejvýznamnější část movitého kulturního dědictví, která je přístupná nejširší veřejnosti, je uložena právě v muzeích a galeriích. V praktické části je provedena analýza jednotlivých odpovědí návštěvníků vyšebrodské pobočky Poštovního muzea s cílem zjistit skladbu návštěvníků, důvody jejich návštěvy a názory na shlédnutou expozici.

Při zpracování bakalářské práce jsem vycházel z odborné literatury a regionálních periodik, ať již v tištěné či elektronické podobě. Důležitým zdrojem jsou rovněž interní materiály Poštovního muzea. Jako vstupní data pro praktickou část práce jsem použil údaje z anketního šetření, které jsem ve vyšebrodské pobočce Poštovního muzea realizoval v létě 2007.

Bakalářská práce je rozdělena do několika částí. První kapitola je věnována historickému vývoji regionu, charakteristice místního společenství a jeho přeměně po roce 1989. Ve druhé kapitole se zabývám působením řádu cisterciáků ve Vyšším Brodě a následně již vlastní problematikou péče o kulturní dědictví v Jihočeském kraji. Třetí kapitola je věnována muzejnictví, a to především s ohledem na skutečnost, že muzea jsou v současné době často vnímána jen jako poskytovatelé veřejné služby občanům, kteří svojí činností přispívají pouze k dokumentaci dějin, událostí a vývoje přírody a společnosti. Součástí této kapitoly je i pasáž věnovaná konkrétnímu příkladu spolupráce muzea a Základní umělecké školy, na které dokumentuji možnosti přínosu kulturní instituce (zde Poštovního muzea) pro veřejnost a vzdělání. Závěrečná část práce obsahuje zamyšlení nad dalším směřováním v oblasti péče o kulturní dědictví a nabízí možnosti praktického využití této bakalářské práce.

1 Charakteristika místního společenství a jeho proměna po roce 1989

Česká republika se vstupem do Evropské unie přihlásila ke svým demokratickým tradicím a zároveň i jednoznačně deklarovala svoji budoucí orientaci a směřování. Evropská unie staví na místním společenství, které vnímá jako základ demokratického zřízení. Důraz je kladen zejména na právo občanů podílet se na chodu věcí veřejných a toto právo může být nejlépe realizováno právě na místní úrovni. Všichni občané mohou vyjádřit svou představu, vyvolat debatu a budovat tak místní společenství na základech otevřenosti a transparentnosti. „Společenství je větší nebo menší sociální jednotka tvořená obyvatelstvem společně užívajícím určité území, ve kterém se odehrává převážná část jejich denního hospodářského, sociálního a kulturního života.“¹

Politické a hospodářské změny po roce 1989 staví i jižní Čechy do středu pozornosti v celoevropském měřítku. Otevření řady hraničních přechodů vytváří příznivé podmínky pro hospodářský rozvoj. Pohraničí se nyní stává oblíbeným místem pro turistický ruch, především pro svoji neporušenou přírodu.

Po roce 1989 se podél našich hranic otevřelo nové území, které bylo desítky let nedostupné. Zrušení přísně střeženého a nepřístupného pohraničního pásma v mnoha případech znamenalo velké překvapení. Překvapeni byli nejen turisté a starostové pohraničních obcí, ale také historici. Teprve po revoluci se totiž například začalo s podrobným soupisem památek v zakázaných zónách. V horečné porevoluční době nebyla dlouho věnována pozornost ani zaniklým obcím. Rodáci a různé spolky občas obnovili kapličku nebo kostelík, nic víc se zde ale neplánovalo ani nestavělo. Investice se koncentrovaly do stávajících města a obcí, v lepším případě do chybějící infrastruktury. V blízkosti obcí se v pohraničí velmi často stavěla kasina, tržnice a případně objekty pro další služby u hlavních silničních tahů přes hranice.

Teprve na začátku 21. století započala výstavba i mimo centra obcí - na původních základech nebo na nově vytyčených stavebních pozemcích často s příspěvkem dotací z Evropské unie.

¹ MUSIL, J. *Sociologie soudobého města*, Praha, 1967, s.135.

1.1 Jihočeský kraj

Jihočeský kraj je dlouhodobě vnímán především jako rekreační a zemědělská oblast s rozvinutým rybníkářstvím a lesnictvím. Kraj je z geografického hlediska poměrně uzavřený celek, jehož jádro tvoří jihočeská kotlina. Jihozápad obklopuje významné pohoří Šumava, jihovýchod Novohradské hory. Jihočeskou kotlinu tvoří Českobudějovická a Třeboňská pánev. Pro kraj je velmi důležité, že podstatnou část hranice kraje tvoří státní hranice s Rakouskem a Spolkovou republikou Německo. Poloha kraje poskytuje možnosti efektivní příhraniční spolupráce například v oblasti služeb, kde je využívána celková atraktivita kraje s méně narušenou přírodou a množstvím kulturních památek. „V nejednom dějinném období se umělecká tvorba českého jihu výrazně podílela na formování profilu naší kultury, k jejímuž rozvoji mnohokrát přispěla svým namnoze osobitým vkladem. Její svébytná nota byla od počátku determinována položením jihočeské krajiny, přírodními podmínkami a specifickými rysy historického vývoje. Kořeny zdejší výtvarné tradice nutno hledat už v tvorbě románské, kdy se vytvářela a krystalizovala tvářnost umění tohoto kraje ve své nejniternější podobě.“²

Jihočeský kraj není bohatý na suroviny, nejsou zde téměř žádné zdroje energetických surovin. Významným přírodním bohatstvím jsou však rozsáhlé lesy. Největší surovinové bohatství dále tvoří ložiska písků a štěrkopísků, cihlářské hlíny, kameniva a sklářských písků. Z ostatních zdrojů je velmi významná rašelina. Životní prostředí kraje lze charakterizovat jako málo poškozené. Čisté ovzduší je dalším příznivým jevem a je dlouhodobě hodnoceno jako jedno z nejčistších v celé republice. Zpracovatelský průmysl se zde rozvinul teprve v průběhu minulého století.

Z hlediska politického dvacáté století ovlivnilo jižní Čechy velmi razantně a několikrát výrazně měnilo roli kraje. Po skončení 1. světové války a vyhlášení samostatného československého státu nastal v jižních Čechách hospodářský rozmach. Přibyla řada nových průmyslových podniků postavených českým kapitálem. Rozvoj kraje byl přerušen 2. světovou válkou a zejména události po jejím skončení znamenaly obrovské změny pro pohraniční oblasti. Německé obyvatelstvo bylo vysídleno. Při hranicích s Rakouskem a Německem vzniklo nepřístupné hraniční pásmo. Tímto krokem byl na dlouhá léta zabrzděn a nebo dokonce zastaven normální vývoj území při

² KUTHAN, J. *Jižní Čechy*, Praha, 1982, s.13.

státní hranici, a nejen při ní. Politické rozdělení světa mělo dlouhodobě také vliv na rozvoj průmyslu v kraji.

1.2 Českokrumlovsko

Českokrumlovsko je příhraničním regionem, který vytváří jižní hranici České republiky s Rakouskem. Strategickou a existenčně velmi důležitou součástí života regionu je dnes turistický a obchodní kontakt se zahraničím. Ten dnes obstarávají především dva významné hraniční přechody v Dolním Dvořišti a ve Studánkách. Dopravní spojení na území regionu dále zabezpečují dvě železniční tratě České Budějovice – Černý Kříž – Volary a České Budějovice – Horní Dvořiště. Na této trati je i železniční hraniční přechod do Rakouska Horní Dvořiště – Summerau. Železnice pokračuje dále do Lince a v budoucnosti by se měla stát součástí dopravního koridoru Praha – Linec. Pro rozvoj turistiky a návštěvnost regionu je rovněž významná železniční trať Rybník – Lipno nad Vltavou.

Českokrumlovsko je i regionem velmi pestrých přírodních podmínek. Téměř celé území je součástí Šumavy a v jihovýchodní části pak Novohradských hor. Mezi nejvýznamnější vrchovinné celky patří Krumlovská vrchovina, Prachatická vrchovina a oblast Blanského lesa. Nejvyšším bodem je vrchol Klet' s nadmořskou výškou 1 084 metrů nad mořem.

Nejvýznamnějším vodním tokem, který odvodňuje téměř celé území regionu, je řeka Vltava. V letech 1952 - 1956 byla na řece Vltavě vybudována údolní nádrž Lipno. S vodní plochou padesáti čtverečních kilometrů je Lipno největší vodní nádrž v celé České republice. Vyhlášení Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava a Chráněné krajinné oblasti Blanský les lze vnímat jako snahu o zachování a ochranu neporušeného přírodního prostředí.

Na území Českokrumlovska jsou dochované četné stavební památky. Ozdobou regionu je především město Český Krumlov. Místní hrad a zámek je druhým největším v Čechách. Hrad byl založen již v polovině 13. století. Od roku 1992 je na seznamu světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO. Mimořádnou historickou a kulturní hodnotu mají kláštery ve Zlaté Koruně a ve Vyšším Brodě.

1.3 Českokrumlovsko 1945 – 1989

Poválečný vývoj v Československu poznamenal Českokrumlovsko na mnoho let dopředu. Vzhledem k tomu, že většina měst a obcí v této oblasti byla osídlena německým obyvatelstvem, představuje odsun sudetských Němců v letech 1945 – 46 zásadní a nevratný zásah do charakteru a tváře místního společenství. Vznik přísně střeženého hraničního pásma měl za následek zánik velkého množství obcí. Stavby v těchto oblastech zůstaly prázdné a často velmi brzy podlely nepříznivým klimatickým podmínkám. Protože zde stát většinu opuštěného majetku nestihl zajistit a ohlídat, přišel nejen o domovní fond, ale také o vybavení domů. To se odváželo hromadně do obydlených obcí a také do vnitrozemí. Později se dokonce jednotlivé domy z venkova a měst rozebíraly a vlakem posílaly například na Slovensko, kde byly znovu sestaveny. Koncem 50. let bylo v pohraničí možné často vidět rozpadlé zbytky domů – zbytky zdiva, kamenná kuchyně a komín. „Po osvobození byl novým obyvatelům zajištěn dostatečný počet pracovních příležitostí, byly opraveny staré domy a postaveny nové, vybudována obchodní síť, zdravotní služba, upraveny školy a předškolní zařízení, zajištěny předpoklady pro uspokojení kulturních zájmů obyvatel, upraveny vozovky“³. Tak tehdejší realitu viděla vládnoucí strana.

Další obce zanikly v padesátých letech z důvodu zřízení vojenského újezdu Boletice v Šumavském podhůří. Po válce opuštěné domy a objekty sloužily na mnoha místech armádě jako cvičné cíle pro střelbu z kanónů a tanků. Zajímavé, a zároveň i paradoxní je, že tento stav přinesl i klady - rozbujelou přírodu, která si uměla s tímto druhem devastace poradit lépe než například s průmyslovým znečištěním na severu Čech. Poslední skupinou zaniklých obcí jsou vesnice zatopené vodami přehrady Lipno, vystavěné v letech 1950 - 60. Poválečná doba budování nového státu byla příznivě nakloněna realizaci této z mnoha pohledů mimořádné stavby. Budovatelské úsilí spojené s vlivem vládnoucí Komunistické strany Československa je patrné v každodenním životě. „Výstavba lipenského vodního díla neměla dosud v celých Čechách obdoby a byla právem nazvána prvním dílem socialismu v jižních Čechách.“⁴

Mnohé o životě na Českokrumlovsku napoví vývoj počtu obcí a obyvatel. V roce 1961 zde žilo méně než padesát tisíc obyvatel v téměř sedmdesáti obcích. V roce 1980 to bylo již pětadesát tisíc lidí, ale pouze v necelých čtyřiceti obcích.

³ ZÁLOHA, J. *Krajem Lipna*, České Budějovice, 1980, s. 60.

⁴ ZÁLOHA, J. *Krajem Lipna*, České Budějovice, 1980, s. 26.

1.4 Českokrumlovsko po roce 1989

Českokrumlovsko je pohraničním regionem ležícím na jihozápadním okraji České republiky v jižní části Jihočeského kraje. Na severu a severovýchodě sousedí s Českobudějovickem, na severozápadě s Prachatickem, zbytek hranice regionu tvoří státní hranici s Rakouskem. Správně je území rozděleno do 45 obcí, 6 z nich má statut města, celkem zde žije přes 60 tisíc obyvatel. Region je průmyslově zemědělský, charakteristický svým 50% zalesněním. Zemědělská výroba je zaměřena na pěstování obilovin a píce, na chov skotu a pastevectví. Průmyslová výroba se soustřeďuje do měst - rozhodující je průmysl papíru a celulózy, dále strojírenství a stavebnictví. Z přírodních surovin se zde těží tuha a granulit, v menší míře rašelina. Velkou část území regionu v jeho západní části zabírá Vojenský výcvikový prostor Boletice.

Z hlediska budoucího vývoje, směřování a orientace je jistě dobré, že území regionu bylo vždy vnímáno spíše jako rekreační než průmyslově vyspělá oblast. Snaha o zachování neporušeného přírodního prostředí se odrazila například ve zřízení Národního parku Šumava. Významnou skutečností je rovněž zařazení Českého Krumlova mezi chráněné památky UNESCO. Českokrumlovsko je oblast s velkým počtem lesů, potoků, řek a vodních ploch. S ohledem na velké množství kulturních památek a čistotu životního prostředí patří dnes tento region k nejnavštěvovanějším u nás. Poloha regionu dnes poskytuje možnosti efektivní příhraniční spolupráce například v oblasti rozvoje cestovního ruchu a s tím spojených služeb. Nemyslím tím samozřejmě pouze to, že změna politického systému v roce 1989 a následné otevření hranic byly na české straně vnímány především jako možnost podnikat a vydělat si peníze. Je dobře, že již minula doba, kdy v restauracích byly zavedeny dvojí ceny, v obchodě přiřadili do sortimentu české křišťálové skleničky a na přechodu zaparkoval minibus s karlovarskými oplatkami a becherovkou. Dnešní rozvoj příhraničního regionu je kultivovaný a má z obou stran hranice maximální státní podporu.

Významným a historickým okamžikem nejen pro českokrumlovsko byl prosincový vstup České republiky do Schengenského prostoru. V okamžiku vstupu zmizely z hraničních přechodů závory a Češi i cizinci mohou nyní cestovat bez kontrol. Českokrumlovsko, a s ním například i Vyšší Brod, nyní už neleží na hranici České republiky, ale v centru Evropy.

2 Církev a památky v jižních Čechách – řád cisterciáků ve Vyšším Brodě

2.1 Historie řádu cisterciáků

Cisterciácký řád vznikl v Burgundsku na přelomu 11. a 12. století. Patřil k reformním hnutím, reagujícím na rozpor mezi ideály a skutečným stylem života tehdejších klášterů. Cisterciáci vycházeli z původní řehole svatého Benedikta ze 6. století. Požadovali oddělení od laického světa, návrat k prostotě, chudobě a práci. Benediktovo „Ora et labora“ (Modli se a pracuj) se stalo programem cisterciáckého řádu. První klášter tohoto řádu byl založen v roce 1098 v Citeaux ve francouzském Burgundsku jižně od Dijonu. Citeaux, latinsky Cistercium, dalo řádu sídlo i jméno. Od samého počátku cisterciáckého řádu byla stanovena přísná organizační struktura a stejný způsob života pro všechny cisterciácké kláštery. Cisterciácké kláštery se budovaly převážně v odlehlých končinách a nehostinných krajích, aby mniši nepřicházeli do kontaktu s laiky a mohli snáze dodržovat přísnou řeholní kázeň. V okolí těchto objektů se většinou nacházel vodní tok a dostatek dosud neobdělané půdy, kterou cisterciáci začali postupně kultivovat. Na polích i zahradách pracovali osobně. Jejich zásluhou tak byly kolonizovány mnohé dosud pusté oblasti západní a střední Evropy.

Cílem této práce není detailně rozebírat dějiny řádu cisterciáků, avšak pro pochopení a uvedení do kontextu české historie je nutné některé významné milníky v dějinách řádu připomenout.

- **1142** Příchod cisterciáckých mnichů do českých zemí (Sedlec u Kutné Hory), zakládání nových ženských (Tišnov, Pohled, Staré Brno) a mužských (Plasy, Osek, Velehrad, Vyšší Brod ...) klášterů
- **15.-16. století** Ničení klášterů husity, protestanty (mučedníci velehradští, osečtí, sedlečtí ...)
- **1780-90** Zrušení klášterů Josefem II., zachována jen opatství Osek a Vyšší Brod
- **1901** Obnovení ženského kláštera Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova
- **1950** Likvidace klášterů komunistickým režimem

- **1990:** Pozvolné obnovení řeholního život v cisterciáckých kláštorech v Čechách a na Moravě

2.2 Cisterciáci ve Vyšším Brodě

Území dnešních jižních Čech leží na křižovatce kultur, přímo ve středu Evropy. Tato poloha je předurčila k tomu, aby se zde odehrálo mnoho významného v oblasti kulturní, politické i náboženské. „O počátcích křesťanství v jižních Čechách není známo nic jistého. Upomínkou na misie z Řezna zde ještě před založením pražského biskupství (roku 973) mají být pozdější kostely zasvěcené sv. Wolfgangu, jehož kult se v regionu Český Krumlov vztahuje ke Kájovu. Velmi starého původu, z doby od konce 12. do 13. století, jsou kostely v Boleticích, Černici, Doudlebech, Přídolí a Horní Stropnici. K černickému kostelu se dokonce váže pověst, že tu měl svou primici (první mši) sloužit bratr sv. Vojtěcha - Radim. Ve 13. století se zahušťovala síť osídlení a kostelů především v nejjihnější části jižních Čech. Fundátory zde byli hlavně šlechtici, biskupové a kláštery. S panovníkem soupeřili Vítkovci, z nichž byla zvláště úspěšná větev Rožmberků. Při zakládání kostelů a klášterů byla politicko-hospodářská moc těsně spjata se zbožnými pohnutkami. Prvními řeholníky, kteří se usadili na Českokrumlovsku, byli cisterciáci povolání roku 1258 Vokem z Rožmberka z Wilheringu do kláštera Vyšší Brod. Tento klášter byl po 350 let rožmberskou hrobkou a představuje tak nejvýznamnější české rodové mauzoleum. Za pomoci zakladatelského rodu vybudovali zdejší cisterciáci během 13. a 14. století poměrně velké panství, obsahující více než 70 vsí, 13 dvorů a jedno městečko.“⁵ V souvislosti se zmínkou o soupeření Vítkovců s panovníkem je vhodné připomenout i působení cisterciáků v klášteře Zlatá Koruna. Český král Přemysl Otakar II. uvažoval roku 1259 o založení cisterciáckého kláštera ve Zlaté Koruně. K uskutečnění jeho záměru došlo v roce 1263. Tento krok je třeba především chápat jako gesto moci proti rozpínavému rodu jihočeských Vítkovů.

Vznik vyšebrodského kláštera je mimo historicky důvěryhodné dokumenty a písemnosti opředen i pověstmi, které se dobře poslouchají a čtou. Páter Dominik Kaidl našel v rukopise z 30. června 1629 pověst, ve které se praví: „Na onom místě klášterního hřbitova, kde v současnosti stojí kaple svaté Anny, již kdysi podobná kaple

⁵ HANSOVÁ, J. *Církevní dějiny regionu Český Krumlov*, Český Krumlov, 1999, dostupné na <http://www.ckrumlov.cz>

stála. Byl v ní obraz Matky Boží Bolestné s mrtvým Ježíšem Kristem na klíně. Tak Vok z Rožmberka, který měl své sídlo na sousedním hradě Rožmberk, chtěl jednoho dne v kapli vykonat pobožnost. Ke kapli musel na koni projet řekou Vltavou na druhý břeh. Právě v tom čase vystoupila řeka, až se Vok dostal do nebezpečí života. Na památku toho, že unikl smrti, nechal na místě kaple postavit klášter“. Základem snad může být historická skutečnost. Nebezpečí života, do něhož padl Vok z Rožmberka při útěku přes řeku Inn po bitvě u Mühldorfu nad Innem 25. srpna 1257, ve které vévoda Ludvík II. Bavorský porazil krále Přemysla Otakara II. Kaple na klášterním hřbitově zasvěcená Matce Boží se objevuje poprvé až v listině z 22. července 1385. O kapli svaté Anny je již zmínka v nápise na obraze prvního vyšebrodského opata Otta, který byl zhotoven v letech 1608 až 1620. Na obraze se nachází latinský nápis, který říká „Otto, první opat Vyššího Brodu z kláštera Wilhering byl s 12 mnichy zaveden synovi Petra z Rožmberka v roce 1259“. Otto byl prvním vyšebrodským opatem od roku 1259 až do roku 1281.

V předchozí kapitole jsou velmi stručně uvedena významná historická data řádu cisterciáků v Čechách. Pro úplnost zde na tomto místě uvádím ještě několik dalších vybraných dat z nedávné historie řádu ve Vyšším Brodě. V roce 1941 gestapo klášter ve Vyšším Brodě zrušilo. Po válce byl obnoven, ale v souvislosti s poválečnými událostmi byly vyhnáni němečtí řeholníci, jichž byla většina. Hrstkou českých cisterciáků pak rozpustili komunisté roku 1950. Klášterní život ve Vyšším Brodě byl obnoven v roce 1990. V současnosti se jedná o jeden ze dvou mužských klášterů cisterciáckého řádu v České republice. Druhým je klášter v Oseku, který je Vyššímu Brodu podřízen.

2.3 Problematika péče o kulturní dědictví v Jihočeském kraji

V šedesátých letech minulého století se ve Spojených státech amerických objevila myšlenka spojit péči a ochranu přírodních a kulturních památek. Toto spojení vyjadřuje skutečnost, že příroda a člověk se vzájemně ovlivňují, a je tedy nezbytná jak ochrana přírody, tak ochrana nejdůležitějších výtvarů lidské činnosti. Výsledkem jednání a dohod byla podpora mezinárodní spolupráce, která směřuje k zachování mimořádně významných přírodních oblastí a historických památek pro současné i budoucí pokolení.

UNESCO reaguje tím, že v roce 1975 vydává Úmluvu o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. Hlavním smyslem této úmluvy je povinnost státu zabezpečit označení, ochranu, zachování a předávání kulturního a přírodního dědictví

budoucím generacím. Pokud se stát k této úmluvě připojí, zavazuje se zajistit výše uvedené s maximálním využitím svých vlastních zdrojů, případně s mezinárodní pomocí a spoluprací. „Podle mezinárodních úmluv jsou za kulturní dědictví považovány:

- památníky (architektonická díla, díla monumentálního sochařství a malířství, prvky či struktury archeologické povahy, nápisy, jeskynní obydlí a kombinace prvků, jež mají výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy);
- skupiny budov (skupiny oddělených či spojených budov, které mají z důvodu své architektury, stejnorodosti či umístění v krajině výjimečnou světovou hodnotu z hlediska dějin, umění či vědy);
- lokality (výtvořiny člověka či kombinovaná díla přírody a člověka a oblasti zahrnující místa archeologických nálezů mající výjimečnou světovou hodnotu z dějinného, estetického, etnologického či antropologického hlediska).“⁶

Život společnosti je v mnohém příznivě ovlivňován kulturním dědictvím, přírodou a rázem krajiny. Tyto materiální i duchovní hodnoty vytvořené v průběhu lidské existence, přenášené z generace na generaci, jsou zdrojem vzdělanosti a kultivovanosti občanů a pomáhají vytvářet pozitivní obraz České republiky v zahraničí. Významně se podílí i na ekonomice České republiky, protože představují základní podmínku prosperity tzv. turistického průmyslu. Tento význam je vyjádřen i v Listině základních práv a svobod. V preambuli Listina připomíná odpovědnost vůči budoucím generacím za osud veškerého života na Zemi. V čl. 17 pak zakládá právo občanů na informace, v čl. 25 práva národnostních a etnických menšin, v čl. 33 právo na vzdělání a v čl. 34 právo na přístup občanů ke kulturnímu bohatství. Muzea a galerie nepochybně a významně přispívají k naplňování všech těchto práv. Nejrozsáhlejší veřejně přístupná část movitého kulturního dědictví je uložena v muzeích a galeriích. Obor muzejnictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku má již dvoustoletou tradici. Muzea byla v historických českých zemích zakládána počínaje první čtvrtinou 19. století jako jedna z dobově podmíněných forem naplňování specifického poznávacího a hodnotícího vztahu člověka ke světu.

⁶ Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, Stockholm 1975, dostupné na <http://cs.wikipedia.org>

Veškeré kulturní památky v České republice jsou zapsány v Ústředním seznamu kulturních památek, který vede odborná organizace Národní památkový ústav Praha. Ochrana kulturního dědictví se řídí základním právním předpisem, kterým je zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, nálezy Ústavního soudu, prováděcími vyhláškami a dalšími souvisejícími předpisy.

Kulturní dědictví je významnou součástí materiálního i duchovního bohatství České republiky. Vzhledem k tomu, že Českou republiku nepostihly od konce třicetileté války žádné velké válečné události, nedošlo tak k žádné zásadní a rozsáhlé devastaci movitého či nemovitého kulturního dědictví. K významnějšímu ohrožení došlo prakticky teprve ve 20. století v souvislosti s událostmi v průběhu 2. světové války. V letech 1948 – 89 byl nezhledka nemovitý majetek původním majitelům zabaven a v souladu s budovatelskou politikou využíván pro hospodářské účely. Například v kostele vyšebrodského opatství byly v padesátých letech minulého století garážovány traktory. Po změně politických poměrů v roce 1989 se zejména církevní movité kulturní dědictví stalo předmětem rozsáhlé kriminální činnosti a nezákonného obchodu a vývozu.

Při pokusu analyzovat problematiku péče o kulturní dědictví je nutné stanovit a vymežit základní pojmy a vztahy. Prvním a klíčovým pojmem ve vztahu k péči o kulturní dědictví je vlastník objektu. V této roli vystupují - stát, církve nebo církevní řády, soukromé osoby (často potomci šlechty), města a obce.

Druhým úzce souvisejícím pojmem je otázka financování. Ve vyspělé a civilizované společnosti bývá zvykem, že na péči o kulturní dědictví přispívají prosperující firmy a společnosti. Výše a forma příspěvků se odvíjí od příslušné legislativy jednotlivých zemí. I v České republice je možné tyto formy financování zaznamenat, ne ale v takové míře, jak by bylo možné a vhodné. Na základě žádosti majitele je v České republice možné žádat Ministerstvo kultury o příspěvek na údržbu a obnovu památek. Finanční podpora je realizována formou fondů, grantů, případně přímých plateb. Pokud je vlastníkem objektu stát prostřednictvím Národního památkového ústavu, je financování plně v režii státu. Objekt vlastněný soukromou osobou je financován z vlastních zdrojů majitele, v případě vlastnictví obcí nebo městem zajišťuje financování často pouze samospráva.

Společně pro všechny tyto skupiny majitelů je však snaha využít podpory sponzorů. Při této formě podpory je ale často podporována pouze určitá jednorázová akce, například rekonstrukce určité budovy nebo obrazu. „Na program péče o národní kulturní poklad by do roku 2014 mělo jít zhruba deset miliard korun. Obnova a rozvoj Národního muzea potřebuje 4,4 miliardy, Národní knihovny 2,7 miliardy a další tři miliardy jsou určeny na obnovu a rozvoj ostatních národních kulturních institucí. Také druhé vládní usnesení z loňského června o zajištění finančních prostředků v letech 2006 až 2011 ve výši dvou miliard korun pamatuje na novou knihovnu, ale pouze necelými 120 miliony. Na již ukončenou architektonickou soutěž a na projektovou dokumentaci. Větší část peněz je určena na revitalizaci Slovanské knihovny Klementina (necelá miliarda korun) a Národního muzea s dostavbou jeho depozitářů.“⁷

Charakterizovat a popsat úlohu státu v problematice péče o kulturní dědictví je velmi obtížné. Zkušenosti z mnoha různých oblastí (například národní parky, ochrana přírody, majitelé nemovitostí,..) potvrzují, že nejhorším majitelem a správcem je stát. Národní památkový ústav - územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích (původně Státní památkový ústav v Českých Budějovicích) je státní odbornou organizací, která provádí správu objektů, odborný dohled nad památkami, badatelskou a publikační činnost a v neposlední řadě vydává doporučení nebo závazná stanoviska v oblasti péče o památky. Především posledně jmenovaná činnost je asi nejvíce známá, protože přístup památkářů je často doslova fundamentalistický. Z hlediska historického lze tento přístup vnímat jako správný, ale ve vztahu k současnosti a funkčnosti je často velmi problematický. Příkladem je rekonstrukce renesanční tvrze Žumberk, kde na historických baštách nesmí být instalovány okapy. Z hlediska historického je to správně, původně bašta okapy jistě neměla. Bez okapů však dochází k zatékání vody a podmáčení stavby a údržba následně vyžaduje mnohonásobně větší prostředky.

V souvislosti se změnou politických poměrů po roce 1998 lze v oblasti péče o kulturní dědictví vysledovat zajímavé jevy. Například rekonstrukce zámku v Jindřichově Hradci na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let minulého století byla takřka nekonečná. Její dokončení v letech devadesátých bylo doslova bleskové. K opravám a rekonstrukcím jsou dnes využívány nové materiály a technologie, to umožňuje naprosto jiné postupy a přístupy. Velký důraz je v současnosti kladen na autenticitu a původnost. Tento trend lze dokumentovat například na freskách. Pokud

⁷ ŠPRUNKOVÁ, J. Financování stavby národní knihovny není vyřešeno, Pražský deník, 17.4.2007, s. 2.

byla například původně gotická freska přemalována renesanční malbou, je při restaurování renesanční vrstva pouze zdokumentována, a odhalena je až ta původní malba gotická. Dalším příkladem snahy o autentické vyznění památek je zámek Červená Lhota. Zde je patrná snaha o setření pozlátka romantického zámku, dochází k postupnému doplňování a vybavování dobovými předměty a je navozována atmosféra „jako kdyby šlechta odešla teprve včera“.

S uvedeným trendem souvisí i současná moderní prezentace památek a využití památkových objektů pro různé kulturní, výchovné a společenské akce. I přes výrazný růst cen za vstup je patrné, že památky jsou stále hojně navštěvované. Důležitou skutečností je rovněž fakt, že památky jsou ve srovnání s dobou minulou dnes výrazně živější.

V souvislosti s problematikou péče o kulturní dědictví je jistě velmi zajímavá informace, že v současné době čeští vědci spolupracují na evropském projektu, který chce zabránit, aby klimatické vlivy poškodily památky. Lze připomenout, že například turisticky vysoce atraktivní Český Krumlov už v tomto století jednou povodeň poničila. Odborníci z několika evropských zemí se podílejí na projektu nazvaném Noemova archa. Podstatou projektu je vytipovat, co mohou památkám způsobit důsledky klimatických proměn a jak by tomu lidé mohli zabránit. Vědci ve své práci vycházejí z počítačového modelu budoucích změn podnebí. Z výpočtů lze údajně předpovědět vyšší riziko povodní a sesuvů půdy, které mohou poškodit obytné budovy stejně jako historicky cenné stavby. Také časté střídání vln veder a běžných teplot, které klimatický model předpovídá, narušuje stabilitu materiálů. V teple se pevné předměty roztahují, v chladu zase smršťují. Škodlivé jsou rovněž vyšší vlhkost nebo také vyšší teploty. Při výskytu dešťů trvajících pět nebo více dnů voda z ovzduší nasákne do pórovitých materiálů, kámen bobtná a v mrazech se pak nasátá voda změní v led, který stavbu či sochu trhá. Je-li dřevo mokré, rovněž nabobtnává a zvětšuje se. Při vysychání se pak jeho rozměry zmenšují. Střídání těchto vlivů ničí architektonické i sochařské památky. Obranu vidí autoři projektu Noemova archa především v prevenci, proto je jedním z cílů projektu i rozřídění památek podle jejich zranitelnosti klimatickými vlivy. To umožňuje navrhnout ty nejlepší způsoby obrany proti zničení kulturního dědictví. Za významný problém lze považovat i skutečnost, že v krizových plánech pro reakci na živelné pohromy není záchrana památek zahrnuta. Přitom Českou republiku neohrožují nevypočitatelná zemětřesení, ale hlavně povodně. A u nich se dá s předstihem až

několik dnů poznat, že se blíží. Prioritu má samozřejmě záchrana lidských životů. Ale při evakuaci majetku už se dá brát na památky zřetel. Projekt Noemova archa připravil i zprávu o výzkumu kulturního dědictví pro Evropský parlament.

Další otázkou, která úzce souvisí s péčí o kulturní dědictví, je otázka navrácení církevního majetku. Současný patový stav v této záležitosti je příčinou nespravedlností pro všechny zúčastněné strany. Občané ze svých daní platí kněze a kazatele, a dotují tak činnost církví. Obce kvůli blokačnímu paragrafu nemohou plánovat ani realizovat rozvoj na svém území. Církev i nadále postrádají ukradený majetek, který doposud nebyl vrácen. Je nutné, aby problematika byla v zájmu všech v krátké době vyjasněna. Přitom možnost, jakým způsobem vrátit majetek církvím a řádům, je více. Ministerstvo kultury si uvědomuje, že ani vrácení všeho, co bylo v minulosti ukradeno, ani finanční odškodnění nemůže plně nahradit poničené kostely a kláštery, rozbité kulturní dědictví a zničené životy kněží i věřících. „Za většinu majetku, o který za komunistického režimu přišly, dostanou církve finanční náhradu. Domluvenou částku 83 miliard korun však stát nemůže vyplatit naráz, a tak ji bude splácet i s úroky šedesát let. Kvůli tomu se celková suma vyšplhá na 270 miliard korun. Ještě příští rok dostanou církve na svůj provoz, včetně platů pro duchovní přes miliardu, ale pak začne podpora každý rok klesat o pět procent. Až na nulu za dvacet let. I proto vládní politici i zástupci církví hájí to, jak bude částka odškodnění církví úročena. Pokud zákon v parlamentu projde, velmi si oddechnou některé obce, které jsou nyní obklíčeny bývalou církevní půdou. Nemohou se rozšiřovat, v jejich blízkosti nemohou například vyrůst průmyslové zóny. I poté, co stát odškodní církve a přestane platit duchovní, bude podle ministra kultury dál dávat peníze na udržování kulturních památek, které patří církvi.“⁸

Po roce 1989 byl cisterciákům ve Vyšším Brodě zatím vrácen pouze klášter, i když řád v minulosti spravoval tisíce hektarů půdy, desítky rybníků a vlastnil také pivovar. Pokud bude dohoda církví a státu o vyrovnání realizována, může dojít i zde k odblokování majetku, narovnání majetkových poměrů mezi obcí a řádem, a následně i k rozvoji města.

⁸ KOPECKÝ, J., KAISEROVÁ, Z. *Církev dostanou 270 miliard*, MF Dnes 24. ledna 2008, s.1.

3 Poštovní muzeum Vyšší Brod a jeho význam pro veřejnost a vzdělání v současné době

3.1 Muzea a jejich historický vývoj

První muzea v Evropě vznikala jako veřejné instituce od konce 18. století, zpočátku velmi často z původně královských nebo šlechtických sbírek.

Ekonomické, politické a sociální změny v průběhu 19. století způsobily v celé Evropě (bez ohledu na kulturní tradice jednotlivých zemí) tlak na to, aby stát převzal v kultuře aktivnější roli a podstatně se podílel na spravování a financování kulturních institucí.

V historických českých zemích byla muzea zakládána již v první čtvrtině 19. století. Zakládaly je především různé spolky, živnostenské komory, v menší míře obce. Na začátku 20. století existovala v českých zemích poměrně hustá síť muzeí, převážně tzv. vlastivědného typu, která zůstala zachována i po úplném zestátnění po roce 1948.

V poválečném období je v souvislosti s obnovou a ekonomickým rozvojem nově budovaných států ve většině evropských zemí posilována přímá role státu v oblasti kultury. I ve vyspělých evropských státech je prosazována představa, že stát má převzít plnou odpovědnost za podporu kultury. V průběhu 50. a 60. let vznikají mechanismy na podporu veřejné kultury, které zajišťují přerozdělování státních finančních prostředků. Mnohé země přímo definují závazný vztah státu a kultury a kulturní politika se stává nástrojem k reformování společnosti.

A jaká byla situace v muzejnictví v tehdejším Československu? „Po přijetí zákona č. 54/1959 Sb., o muzeích a galeriích došlo v 60. a 70. letech 20. století k dynamické profesionalizaci muzejnictví, muzea postupně získala právní subjektivitu a určité ekonomické jistoty, nově byla zakládána muzea výtvarného umění, tradičně nazývaná galerie. S výjimkou 60. let se české muzejnictví v tomto období vyvíjelo v jisté izolaci od muzejnictví evropského, a samozřejmě ve službách dobových filozofických a politických názorů, určovaných totalitním režimem. Přesto, zejména pokud šlo o kvantitu i kvalitu sbírek, institucionální zabezpečení a kvalitu odborné a vědecké práce řady odborníků, si české muzejnictví udrželo vcelku dobrou úroveň, v mnohém srovnatelnou s řadou jiných evropských zemí. Zaostávalo však velmi citelně v oblasti prostorového, materiálního a technického zabezpečení muzeí, což se negativně

projevilo na úrovni péče o sbírky a především na úrovni využívání sbírek a schopnosti muzeí komunikovat s veřejností“⁹.

Jednotlivé milníky v historii pražského Poštovního muzea uvádím v samostatné kapitole věnované muzeu samotnému. Myslím si, že je však vhodné na tomto místě velmi stručně nastínit důvody vzniku tohoto specifického oborového muzea. „Výjimečnost poštovní historie, v níž se prolínají dějiny kultury a techniky vedla k zakládání specializovaných ústavů pro zachování tohoto dědictví. První poštovní muzeum na světě vzniklo zásluhou pruského generálního poštmistra a zakladatele Světové poštovní unie již v roce 1872 v Berlíně. Další muzea následovala, takže dnes je po celém světě několik desítek poštovních a telekomunikačních muzeí sdruženo do mezinárodní organizace IATM pod patronací mezinárodní muzejní rady ICOM organizace OSN UNESCO.“¹⁰

3.2 Muzea a současnost

Muzea v současné době především poskytují veřejnou službu občanům a svojí činností přispívají k dokumentaci dějin, událostí a vývoje přírody a společnosti pro nejširší veřejnost. Jedná se zejména o výstavy a programy čerpající z muzejních sbírek. Prostřednictvím publikací, práce s veřejností a zpřístupňování sbírek badatelům jsou poskytovány nenahraditelné informace a materiály pro další uměleckou, tvůrčí a vědeckou práci. Pro reálné pochopení role muzea v současné společnosti je nezbytné rovněž vnímat i charakter jemu příbuzných institucí. Je jistě dobré, pokud jsou muzea spojována s památkovými objekty, neboť jde často o instituce velmi podobného charakteru.

Muzejnictví je oborem, který se podílí na shromažďování, uchovávání a ochraně značné části movitého kulturního dědictví v České republice. Tím se podílí na vytváření obrazu přírody a dějin společnosti od počátku známé historie lidské civilizace. Tento obraz je nezbytný i pro orientaci v současném světě. Muzea poskytují veřejné služby občanům, jimiž jsou zejména výstavy a programy čerpající z muzejních sbírek, určené pro návštěvníky muzeí. Prostřednictvím publikací, práce s veřejností, zpřístupňování sbírek badatelům a dalšími formami poskytování poznatků získaných studiem sbírek, přispívají nepřímou, ale velmi významně, ke zprostředkování obrazu přírody a dějin i pro

⁹ Usnesení vlády České republiky *Koncepce rozvoje muzejnictví*. Praha, 22.1.2003, č.87 dostupné na <http://www.ntm.cz>

¹⁰ ČTVRTEK, P., GALUŠKA, J., HÁNL, J. *Dějiny pošty v českých zemích*. Praha, 2000, s. 3.

nejširší veřejnost. Z práce a činnosti muzeí tak čerpá i ta část společnosti, která muzea pravidelně nenavštěvuje.

Péče o movité kulturní dědictví prošla od roku 1989 obdobím permanentních změn. Toto náročné období nyní pokračuje další složitou etapou, kdy bude nezbytné všechny přijaté změny a právní předpisy uvést do života, a prakticky tak realizovat odpovědnost za kulturní bohatství vůči občanům České republiky, Evropy i celého světa.

Muzea se musela vyrovnávat i s restitucemi nemovitého a movitého majetku včetně sbírek. Vydávala sbírkové předměty na základě soudních výroků o zrušení některých rozsudků o konfiskaci majetku občanů a na základě zákona o zmírnění některých majetkových křivd způsobených například holocaustem. Zatímco vydávání sbírkových předmětů dramaticky neochudilo sbírky muzeí a galerií (výjimkou jsou ale např. Národní galerie v Praze, České muzeum výtvarných umění v Praze, Galerie výtvarného umění ve Zlíně, Moravská galerie v Brně), restituce objektů se staly velmi vážným problémem, jehož řešení probíhá, a v některých případech ještě nebylo dokončeno. Možnost užívat vydané objekty na základě tzv. nuceného nájmu trvala v některých případech jen několik let a zákonná lhůta pro ni skončila v roce 2001.

Muzea se ale nepodílela na nápravě křivd pouze pasivně tím, že vydávala nemovitý i movitý majetek. Do jisté míry se podílela a podílí na nápravě křivd i aktivně. Jako příklad je možné uvést spolupráci při vyhledávání sbírkových předmětů v rámci projektu "Rehabilitace památníků bojů za svobodu nezávislost a demokracii", iniciovaného Ministerstvem kultury.

3.3 Poštovní muzeum

Poštovní muzeum bylo založeno 18. prosince 1918. První stálou expozici otevřelo v roce 1928 v pražském Karolinu. Od roku 1933 sídlilo v pražském klášteře svatého Gabriela na Smíchově. V padesátých letech dvacátého století bylo v nemilosti vládnoucí garnitury. Spolu s uvolňováním politické situace v šedesátých letech se svobodněji dýchá i Poštovnímu muzeu. V této době získává muzeum prostory v cisterciáckém klášteře ve Vyšším Brodě. V letech osmdesátých se Poštovní muzeum stěhuje i v rámci Prahy. Jeho expozice se dodnes nachází na adrese Nové Mlýny 2 na Novém Městě Pražském. Zde, v původním měšťanském domě z poloviny 19. století jsou umístěny expozice se zaměřením na oblast známkové tvorby. Pro představu

o velikosti muzea je snad vhodné uvést, že v současnosti muzeum spravuje přes dvě stě tisíc evidovaných sbírkových předmětů. „Zájem o dějiny poštovníctví pramení mimo jiné i z toho, že pošta byla často inspirací technického pokroku a stála na čelném místě mezi obory, které jako první přejímaly důležité objevy a vynálezy. Vyplývá to ze samotné podstaty pošty jako univerzálního institucionalizovaného prostředku lidské komunikace v nejširším smyslu. Pošta sloužila nejen pro dopravu zpráv, ale po staletí i pro přepravu lidí. Hospodářský význam pošty vynikl ve zprostředkování peněžního styku. Pošta se na dobu dlouhou více než jednoho století stala systémovou oporou elektrických komunikačních prostředků – telegrafu a telefonu a v novější době i radiokomunikací a přenosu dat. Nikoliv neprávem můžeme chápat přelom dvacátého a jedenadvacátého století – věk nástupu informačních technologií jako dobu, v níž vyústil staletý vývoj pošty nejstaršího komunikačního prostředku.“¹¹

3.4 Poštovní muzeum – pobočka Vyšší Brod

Opatství kláštera Vyšší Brod po násilném vyhnání mnichů z kláštera v roce 1950 obsadila Pohraniční stráž a Státní statky Vyšší Brod. Do roku 1965 byl vyšebrodský klášter výcvikovým střediskem pro nováčky Pohraniční stráže. V průběhu šedesátých let se uskutečnila mnohá jednání, na jejichž základě bylo rozhodnuto, že celý, značně zničený areál kláštera, bude vrácen kulturním účelům. „Počátkem šedesátých let se ocitlo Poštovní muzeum náhle na rozcestí ve své v té době již téměř padesátileté historii. Tehdy bylo již zcela zřejmé, že budoucnost muzea a zvláště místo pro stálou expozici historie poštovníctví a telekomunikací nelze hledat v prostorách dosavadní budovy v Holečkově ulici v Praze na Smíchově. Stále rozsáhlejší prostory objektu totiž vyžadovala pro zabezpečení své významné činnosti v resortu československých spojů Výpočetní a kontrolní ústředna spojů, která se dosud o prostory kláštera Gabriel s Poštovním muzeem dělila. Současně vystupovala stále naléhavěji otázka dislokace muzejních sbírek a expozic obsahujících řadu rozměrných a na prostor náročných předmětů. Při výběru vhodného objektu pro chystanou stálou expozici historie poštovníctví a telekomunikací byla sledována dvě základní hlediska. Jednak dostatečně velká prostora a členění jednotlivých výstavních sálů, jednak vhodnost umístění objektu vzhledem k předpokládané návštěvnosti. Díky pochopení představitelů Jihočeského kraje, pracovníkům památkové péče a iniciativě představitelů resortu spojů podařilo se posléze získat pro výstavní a depozitní účely Poštovního muzea památkově

¹¹ ČTVR TNÍK, P., GALUŠKA, J., HÁN L, J. *Dějiny pošty v českých zemích*. Praha, 2000, s. 3.

chráněnou budovu opatství Státního kláštera ve Vyšším Brodě, městečku v nejjižnějším cípu Šumavy.“¹²

Na tomto místě je vhodné připomenout, že umístění pobočky Poštovního muzea do Vyššího Brodu bylo výsledkem aktivit a společenských kontaktů tehdejšího ředitele muzea Karla Adlera. Dnes je již málo známý fakt, že původně byl pro zřízení pobočky muzea vybrán zámek ve Východních Čechách v obci Nechanice. Byl dokonce vypracován projekt s detailními plány muzea, který však v tomto případě ztroskotal právě na stanovisku památkářů. Realizací záměru by v tomto případě došlo ke znehodnocení původního zachovalého zámeckého interiéru bohatě zdobeného intarziemi.

Značně zdevastovanou historickou budovu opatství vyšebrodského kláštera bylo potřeba pro výstavní účely stavebně opravit, zrestaurovat a vybavit potřebným zařízením. Nezbytné přípravné práce byly zahájeny v roce 1966. Na rekonstrukci a odborných pracích se např. podílel Státní ústav pro rekonstrukci památkových míst a objektů, který připravil projekt rekonstrukce budovy. Jihočeský podnik pro údržbu památek pod dozorem jihočeského Krajského střediska památkové péče a ochrany přírody jako generální dodavatel posléze zajistil všechny potřebné stavební a řemeslné práce. Trvalo několik let, než se několika desítkám architektů, projektantů, restaurátorů, zedníků, klempířů, truhlářů, zlatníků, tapetářů, elektrikářů, instalatérů a dalších specializovaných památkářů podařilo s úspěchem dokončit náročné dílo. „Obtížnost úkolu vyplývala z architektonicky rozmanité, stavebně historické struktury objektu a ze skutečnosti, že opatství tvoří nedílnou součást rozlehlého areálu vyšebrodského kláštera. Klášter, založený cisterciáky uprostřed rozsáhlých rožmberských držav v polovině 13. století, je půdorysně řešen obdobně jako většina středoevropských cisterciáckých klášterních staveb té doby. Budova opatství vyrostla postupně na volném prostoru vedle východní části vlastní konventní budovy, mezi kapitulní síní a východní klášterní hradbou. Dnešní podobu opatství tvoří několik vzájemně stavebně spojených budov a chodeb, které prodělaly řadu stavebních úprav a změn po několik století.“¹³

Již v roce 1967 byly v prostorách prelatury zřízeny provizorní depozitáře Poštovního muzea. Opravy a rekonstrukce si s ohledem na tehdejší možnosti

¹² ČTVRTÍK, P., TOŠNEROVÁ P. *450 let poštovníctví ve sbírkách Poštovního muzea*, Praha, 1976, s. 35.

¹³ ČTVRTÍK, P., TOŠNEROVÁ P. *450 let poštovníctví ve sbírkách Poštovního muzea*, Praha, 1976; s. 38.

a technologie vyžádaly téměř deset let práce. Instalace expozice naproti tomu trvala pouze rok a zcela zásadní podíl na konečné podobě expozice má tehdejší ředitel Poštovního muzea PhDr. Pavel Čtvrtník.

Pobočka poštovního muzea ve Vyšším Brodě byla otevřena v červenci 1976 a stálá expozice byla věnována dějinám pošty od jejího zavedení v Čechách v roce 1526 až do otevření expozice. V uplynulých letech byla průběžně modernizována. Poslední „přestavba“ proběhla v roce 2006. Prohlídková trasa vede návštěvníky poštovní historii v sevřených výstavních okruzích od nejstarších dob až po současnost a mapuje vývoj poštovních služeb a poštovní přepravy. Z celé řady zajímavých exponátů je zde například replika poštovního vozu z 16. století, interiér poštovního úřadu z 18. století, poštovní mapy a vývoj poštovních stejnokrojů. Depozitář skrývá nejednu zajímavost – např. knihu poštmistrů z roku 1822.

První patro muzea je věnováno takzvanému Zlatému věku pošty, tedy období 19. století. K vidění je například dnes již historický telegraf a další poštovní vynálezy z té doby. Expozice mapuje dobu vzniku Československa a ve druhém patře se návštěvníci seznámí například i s polní poštou našich zahraničních vojáků za druhé světové války.

Zajímavou, a pro mnohé starší návštěvníky jistě i nostalgickou vzpomínkou, je interiér poštovního úřadu z roku 1960. Současnému období jsou věnovány dva sály. Filatelisty potěší expozice vybraných známek České republiky a patrně všechny návštěvníky zaujme informační terminál s on-line připojením na webové stránky České pošty. Závěr prohlídkové trasy je asi pro převážnou většinu návštěvníků nejzajímavější. Je to kočárovna s poštovními dostavníky a kočáry z 19. století. Pro úplnost ještě uvádím, že pošta ve Vyšším Brodě existuje od roku 1851.

Lze konstatovat, že vše, co si s poštou a poštovním poslíčkem dokážete představit, je možné v tomto muzeu nalézt. Stálá expozice ukazuje vývoj pošty už od 16. století až po současnost. Je možné spatřit, jak vypadala psaníčka a jaké známky se na ně lepily. Nebo do jakých schránek je pak lidé dávali a jak oblečený pošťák je vyzvedával a třídil na poštovním úřadě, a nakonec v jakých vozech, kočárech nebo dostavnících je rozvážel na správnou adresu. K vidění jsou i psací potřeby, různé přístroje týkající se komunikace, jako první telefonní přístroje a ústředny. A takto vidí vyšebrodskou expozici současný ředitel Poštovního muzea PhDr. Jan Galuška:

„Expozice dějin pošty v pobočce muzea ve Vyšším Brodě představuje dějiny pošty od středověkých poselských spojů až po současnost. Na ploše asi 1 800 m² si návštěvníci mohou prohlédnout bohaté sbírky poštovních stejnokrojů, vývěsních poštovních štítů, poštovních schránek, pokladen a také různých předmětů z interiérů pošt, včetně sbírky obrazů. Zajímavé jsou i ukázky historické poštovní mechanizace. K nejcennějším předmětům patří například barokní vyřezávaný štít z poštovní stanice z konce 17. století. Pro návštěvníky je nepochybně nejatraktivnější sbírka vozů a kočárů.“¹⁴

¹⁴ GALUŠKA, J. *Poštovní muzeum - člen Klubu filatelistické elity*. Praha, 2008, dostupné na <http://www.praga2008.cz>

4 Zájem odborné a laické veřejnosti o Poštovní muzeum ve Vyšším Brodě.

4.1 Struktura návštěvníků, důvody návštěvy muzea, analýza návštěvnosti - anketa.

Jedním z hlavních cílů této práce bylo zjistit skladbu návštěvníků Poštovního muzea ve Vyšším Brodě, důvody jejich návštěvy a jejich názory na shlédnutou expozici. K získání informací jednoduchou cestou byla použita anketa. Forma ankety byla použita s vědomím, že se jedná o průzkum názorů veřejnosti, který nám dává pouze orientační náhled. Při sběru dat tímto způsobem velmi záleží i na formulaci dotazníkových otázek. Pro získání hlubšího poznání by bylo zapotřebí položit respondentům sérii přesněji formulovaných a vzájemně souvisejících otázek. Názory respondentů mohou být ovlivněny jejich osobnostními charakteristikami a také mohou souviset s okolnostmi návštěvy. V omezené míře je možné předpokládat i spojení názorů s celkovým vnímáním organizace, což může být v případě České pošty, s.p. velmi výrazné.

Pro realizaci mého anketního šetření a výzkumu byl sestaven a použit anketní lístek (obrázek 1), který byl návštěvníkům vyšebrodské pobočky Poštovního muzea v létě 2007 k dispozici u pokladny. Při sběru dat jsem o spolupráci požádal pracovníky Poštovního muzea a díky jejich ochotě a vstřícnosti se podařilo dosáhnout toho, že z původně připravených 60 anketních lístků jich bylo vráceno 50. Tento výsledek však nelze, především s ohledem na zvolený druh průzkumu, přeceňovat. „Již v kategorii nejzákladnějších kvantitativních údajů – třeba o počtu návštěvníků – se totiž většinou objevují problémy s přesným počítáním či zajištěním dostatečně širokého a reprezentativního vzorku respondentů, kdy například řada oslovených především z časových důvodů odmítá účast na takových průzkumech.“¹⁵

¹⁵ KESNER, L. *Marketing a management muzeí a památek*, Praha, 2005, s. 135.

**Vážení přátelé,
dovoluji si Vás požádat o vyplnění níže uvedené ankety. Výsledky budou použity
do bakalářské práce na téma Význam Poštovního muzea ve Vyšším Brodě pro
veřejnost a vzdělání.
Děkuji za spolupráci.**

1. Je (byla) Vaše návštěva cílená nebo náhodná?

- ano ne

2. Pohlaví návštěvníka

- muž žena

**3. Podnítila Vás návštěva k zájmu o dané téma, budete se snažit si zjistit
o něm více?**

- ano ne

4. Splnila, případně překonala návštěva Vaše očekávání?

- ano ne

5. Proměnila tato návštěva nějak vaše mínění o České poště?

- ano ne

6. Myslíte, že cena vstupného je úměrná nabídce?

- ano ne

7. Doporučíte návštěvu Poštovního muzea svým přátelům a známým?

- ano ne

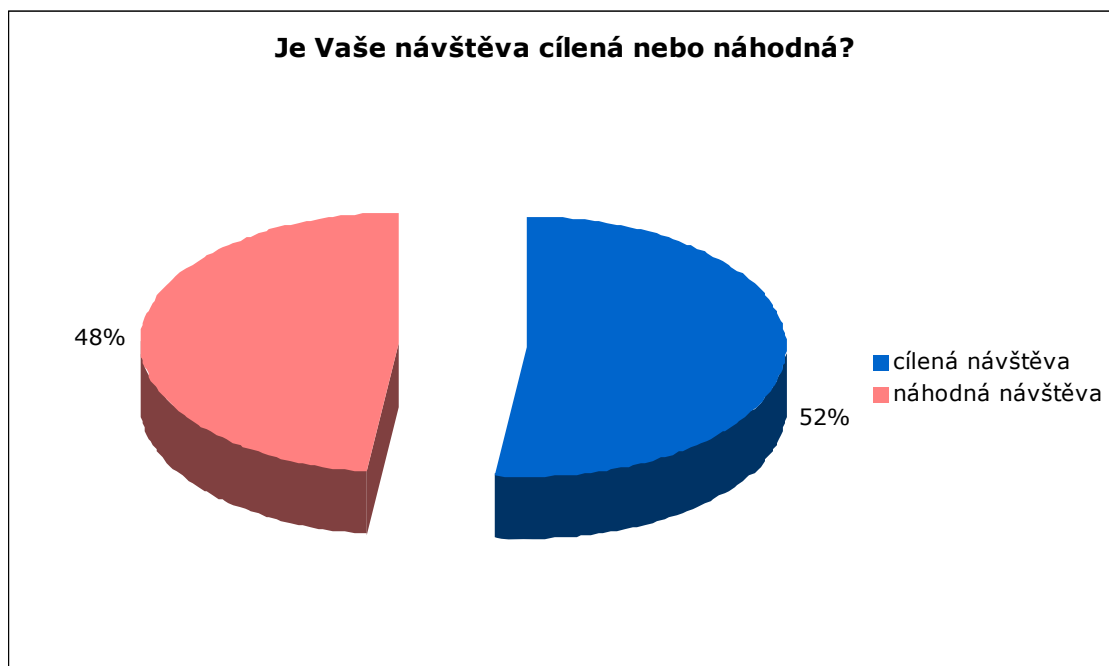
8. Chcete se do Poštovního muzea vrátit?

- ano ne

Obrázek 1 - Dotazník pro návštěvníky Poštovního muzea ve Vyšším Brodě

Jak již bylo v úvodu této kapitoly předesláno, cílem anketního šetření bylo zjistit postoje, názory a přání návštěvníků Poštovního muzea ve Vyšším Brodě. Po kontrole vrácených anketních lístků byly do hodnocení zařazeny odpovědi 50 respondentů. Analýzou všech odpovědí bylo zjištěno, že 54 % návštěvníků bylo ženského pohlaví a 46% návštěvníků pohlaví mužského.

V úvodní otázce anketního šetření odpovídali respondenti na dotaz zda návštěva poštovního muzea byla cílená nebo náhodná (Graf 1).

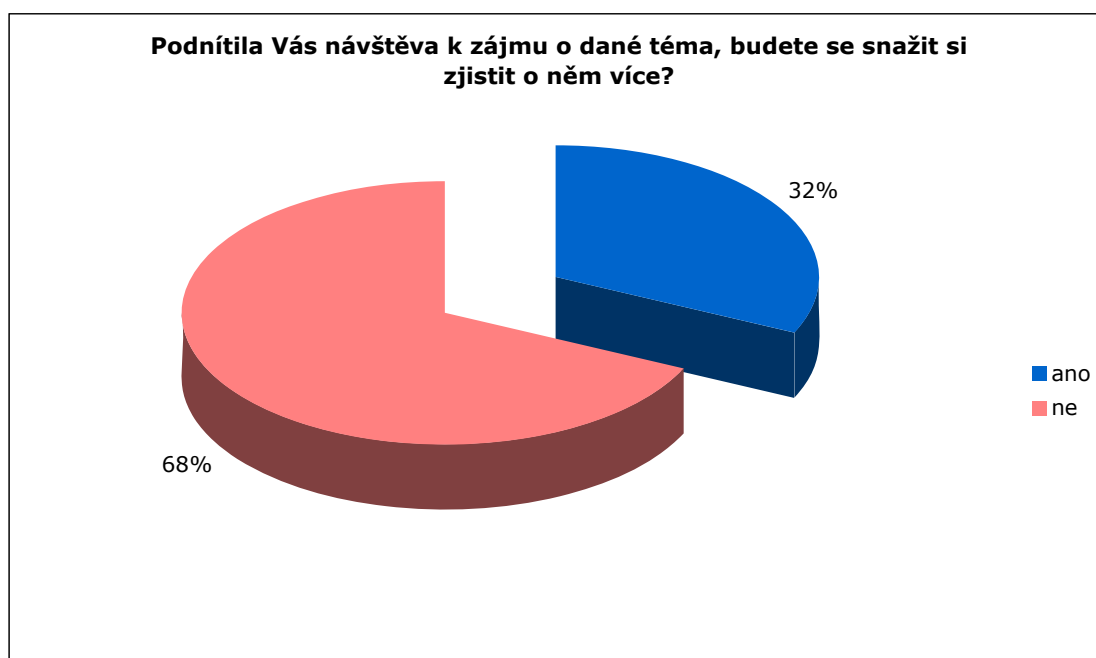

Graf 1 – Důvod návštěvy

Necelá polovina respondentů (48%) uvedla, že navštívila Poštovní muzeum ve Vyšším Brodě náhodně, naopak o něco více než polovina (52%) uvedla, že jejich návštěva v muzeu byla cílená. Po rozdělení respondentů dle pohlaví byly odpovědi na všechny otázky znovu přetříděny.

Z výsledků mužské části respondentů je patrné, že u 61% dotazovaných byla návštěva muzea cílená, naopak 39% respondentů mužského pohlaví uvedlo, že navštívilo vyšebrodské Poštovní muzeum náhodně. Z výsledků analýzy ženské části respondentů vyplynulo, že 44% návštěvníků muzeum vyhledalo cíleně, a naopak 56% respondentů zde bylo náhodně. Z porovnání odpovědí mužské a ženské části respondentů lze usoudit, že návštěva ve vyšebrodském Poštovním muzeu je u mužů cílená častěji než u žen.

Další část šetření se zabývala otázkou, zda návštěva vyšebrodského Poštovního muzea podnítila respondenta k zájmu o dané téma a zda se bude respondent snažit si o něm zjistit něco více (Graf 2).

Graf 2 – Zájem o dané téma

Z odpovědí všech respondentů vyplynulo, že návštěva v Poštovním muzeu ve Vyšším Brodě u téměř tří čtvrtin respondentů (68%) další, případně nový nebo hlubší zájem o poštovní tematiku nepodnítla. Třetina (32%) respondentů uvádí, že návštěva muzea je podnítla k hlubšímu zájmu o poštovní tematiku, a lze předpokládat, že se budou snažit získat další informace.

Z analýzy mužské části respondentů vyplynulo, že návštěva muzea nepodnítla k hlubšímu zájmu o poštovní problematiku 61% respondentů, a naopak 39% respondentů uvedlo, že návštěva muzea je podnítla k hlubšímu zájmu o poštovní tematiku, a lze předpokládat, že si budou shánět další informace. U respondentů ženského pohlaví byla situace obdobná, záporné odpovědi uvedlo 74% dotazovaných, kladně odpovědělo 26%. Z vyhodnocených odpovědí je patrné, že mužská i ženská část respondentů odpovídala velmi podobně, pohlaví respondentů v odpovědích na tuto otázku nehraje podstatnou roli.

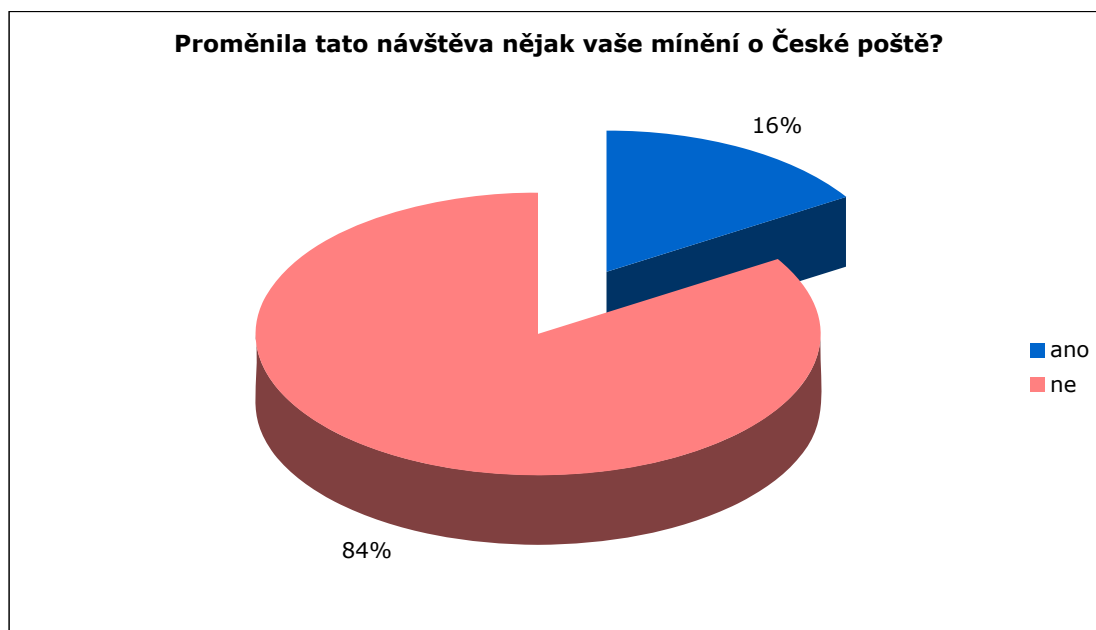
V další části šetření respondenti odpovídali na otázku, zda návštěva muzea splnila, případně překonala jejich očekávání (Graf 3).

Graf 3 – Naplnění očekávání

Na základě odpovědí všech respondentů lze konstatovat, že většina návštěvníků (88%) byla s expozicí a celkově i s návštěvou muzea spokojena. Po přetřídění dat dle pohlaví je z odpovědí na tuto otázku patrné, že u 91% respondentů mužského pohlaví splnila návštěva muzea jejich očekávání, naopak očekávání spojená s návštěvou muzea se nenaplnila u 9% mužů. Obdobná situace nastala i u respondentů ženského pohlaví, spokojenost vykazalo 85% respondentů, nespokojenost pak 15%. I v případě odpovědí na tuto otázku je počet kladných a záporných odpovědí mužské i ženské části respondentů prakticky stejný. Respondenti vyjádřili s návštěvou muzea spokojenost.

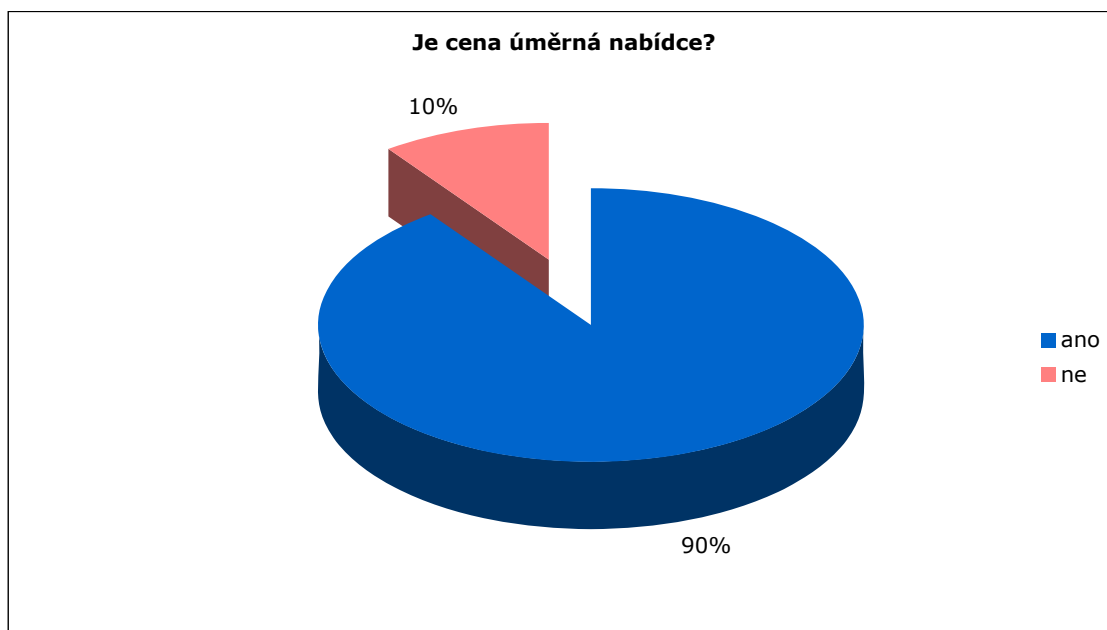
Následující část anketního šetření se zabývala otázkou, zda návštěva Poštovního muzea proměnila nějakým způsobem mínění návštěvníka o České poště (Graf 4).

Graf 4 – Ovlivnění mínění

Více než tři čtvrtiny respondentů (84%) uvedly, že návštěva vyšebrodského Poštovního muzea neproměnila jejich mínění o České poště. Opačné stanovisko uvádí 16% respondentů. U mužské části respondentů je patrné, že u 78% respondentů se mínění o České poště po návštěvě muzea neproměnilo, naopak 22% respondentů mužského pohlaví uvedlo, že návštěva jejich mínění o České poště proměnila. Z výsledků analýzy ženské části respondentů vyplynulo, že u 89% respondentů se mínění o České poště po návštěvě muzea neproměnilo, opačný názor uvedlo 11% respondentů. Z porovnání odpovědí mužské a ženské části respondentů lze usoudit, že většina oslovených, bez ohledu na pohlaví, má již o České poště jistou představu a návštěva muzea na tomto postoji a názoru nic nezměnila.

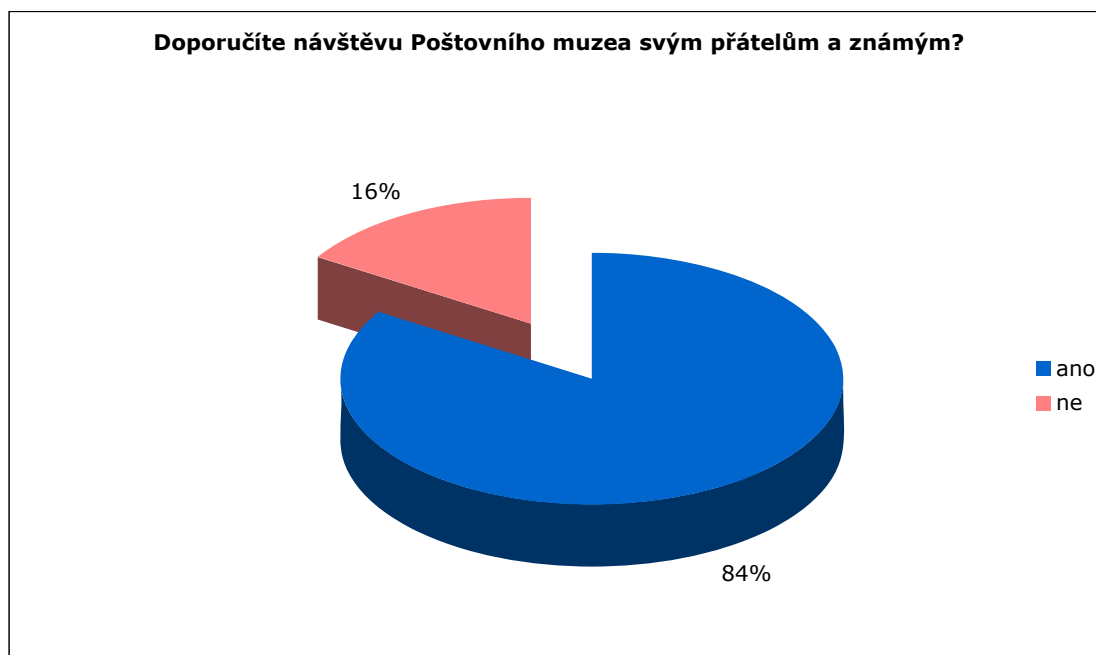
V následující otázce hodnotili účastníci výzkumu, zda je poměr ceny vstupného do vyšebrodské pobočky Poštovního muzea úměrný nabídce vystavovaných exponátů (Graf 5).

Graf 5 – Cena a nabídka

Z odpovědí na tuto otázku vyplynulo, že s poměrem ceny vstupného k nabídce je spokojeno 90% respondentů, nespokojenost naopak vyjádřilo 10% dotazovaných. U mužské části respondentů je spokojeno s poměrem ceny a nabídkou muzea 96% respondentů, nespokojenost vyjádřila 4% dotazovaných. Z výsledků analýzy ženské části respondentů vyplynulo, že u 85% dotazovaných je spokojeno a opačný názor uvedlo 15% respondentů. Po porovnání odpovědí na tuto anketní otázku lze konstatovat, že mužská i ženská část respondentů je při prakticky stejném poměru kladných a záporných odpovědí s poměrem ceny vstupného k nabídce spokojena.

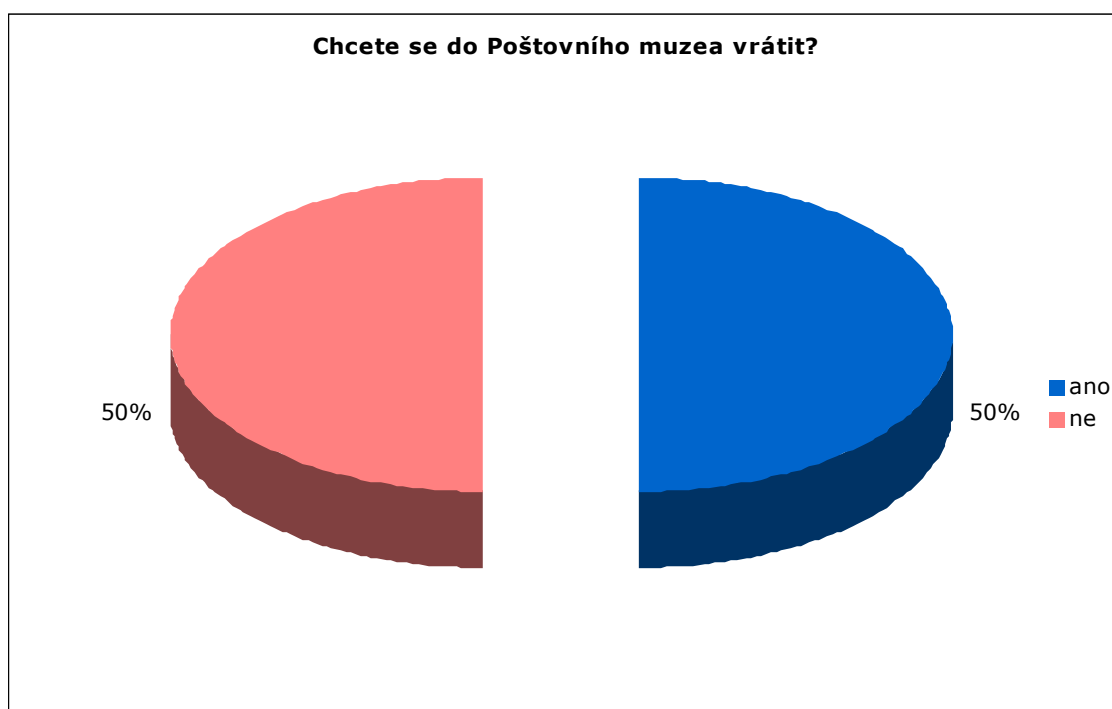
Respondenti v anketním šetření dále odpovídali na otázku, zda doporučí návštěvu vyšebrodského Poštovního muzea svým přátelům a známým (Graf 6).

Graf 6 – Doporučení návštěvy

Více než tři čtvrtiny (84%) respondentů uvádí, že návštěvu vyšebrodského Poštovního muzea doporučí svým přátelům a známým. Doporučení k návštěvě naopak nelze očekávat od 16% respondentů. Z odpovědí mužské části respondentů vyplynulo, že v 96% dotazovaní návštěvu muzea doporučí a pouze 4% respondentů naopak návštěvu nedoporučí. Z výsledků analýzy ženské části respondentů je patrné, že 74% respondentů návštěvu doporučí, zbývajících 16% je opačného názoru a návštěvu nedoporučí. Z porovnání odpovědí mužské a ženské části respondentů lze vyvodit, že muži návštěvu muzea svým přátelům a známým doporučí častěji než ženy.

Závěrečná otázka anketního šetření zjišťovala, zda se respondenti chtějí do Poštovního muzea vrátit (Graf 7).

Graf 7 – Návrat do muzea

Jak je patrné z grafu č. 7, názory na tuto otázku při šetření mezi respondenty bez ohledu na jejich pohlaví jsou vyrovnané. Polovina (50%) respondentů uvedla, že se do Poštovního muzea ve Vyšším Brodě hodlá vrátit, naopak druhá polovina (50%) uvádí, že nikoliv. Po přetřídění dat dle pohlaví je z odpovědí na tuto otázku patrné, že 57% respondentů mužského pohlaví se chce do vyšebrodského Poštovního muzea vrátit, 43% nikoliv. Situace u respondentů ženského pohlaví je opačná, vrátit se chce 44% respondentů, opačné stanovisko zastává 56% respondentů. Z porovnání odpovědí mužské a ženské části respondentů je patrné, že muži i ženy odpovídali opět velmi podobně. Zjištěné rozdíly jsou pouze nepatrné a tomu odpovídá i celkový poměr kladných a záporných odpovědí.

Při celkovém hodnocení anketního šetření jsem nenašel žádnou statisticky zajímavou odchylku či závislost. Po přetřídění dat podle pohlaví se objevují jisté tendence, na základě kterých lze konstatovat, že návštěva poštovního muzea ve Vyšším Brodě je svým zaměřením a tematikou vhodná spíše pro muže.

Výsledky ankety budou předány managementu Poštovního muzea s přáním, aby získané poznatky pomohly najít další způsoby, jak nejúčinněji shromážděné hodnoty nabídnout veřejnosti. K dalšímu rozvoji muzea je dle mého názoru potřebné znát

skladbu, přání a potřeby návštěvníků, ať již těch skutečných tak i potenciálních. Dále je dobré vědět i to, kdo muzeum navštěvuje a proč.

Pro činnost muzea je vždy důležitá kulturní kompetence pracovníků zřizovatele, nejen proto, aby mohlo pracovat kvalitně, ale aby také za kvalitní práci bylo patřičně oceněno. „Z hlediska základních informací o charakteru a složení publika se mnozí ředitelé, správci či kurátoři odvolávají na svoji praktickou zkušenost a důvěrnou znalost prostředí. K čemu zadávat výzkumy a studie, mohou se tázat, když dobře víme, že našimi návštěvníky jsou především ti a ti turisté, kteří mají typicky zájem o (...) a naopak je nezajímá (...). Pro českého návštěvníka je naše vstupné drahé, pokud přijde, tak jedině za deštivého dne a podobně. Někdy tato pozorování a dlouhodobé zkušenosti vyjeví překvapivé poznatky, které mohou být v rozporu s očekáváním či obecnými trendy.“¹⁶

4.2 Význam Poštovního muzea ve Vyšším Brodě

Muzeum jako instituce v průběhu posledních desetiletí prochází významnou proměnou. Vedle svého základního poslání dnes běžně má i řadu dalších funkcí. Bývá hnací silou cestovního ruchu v regionu, kulturním a společenským centrem, symbolem města nebo svého zakladatele a patrona. V případě Poštovního muzea lze hovořit o další významné a záslužné aktivitě, kterou je spolupráce se školou. Myšlenka na spojení školy a muzea je vlastně pouze návratem ke kořenům, protože vzdělanosti se v prostorách vyšebrodského kláštera dařilo vždy. Historické prameny především z 19. století uvádějí, že cisterciácký klášter ve Vyšším Brodě měl svou školu již před husitskými válkami. Zcela prokazatelná je existence školy ve vyšebrodském klášteře v období mezi válkami husitskými a válkou třicetiletou. Tehdejší podobu školy popsal vyšebrodský občan František Schusser takto: „K vyučování byly speciální klášterní učebnice a škola měla dvě oddělení. V nižším se vyučovala především gramatika a zpěv a ve vyšším rétorika, dialektika, základy církevního a světského práva. Kantory byli výhradně mniši s nejméně bakalářským vysokoškolským vzděláním. Klášterní škola měla styky především s obdobnými klášterními církevními školami v Podunají. Většina učebnic pocházela z Wilheringu. V druhé polovině 16. století, po rozšíření knihtisku, dochází zde k zavádění matematiky a zeměpisu. Současně při škole vzniká i hraní výjevů z církevního života a přednášení z církevních knih. Dívky byly ze studií

¹⁶ KESNER, L. *Marketing a management muzeí a památek*. Praha, 2005, s. 133.

v klášterní škole vyloučeny a do školy chodili většinou chlapci bohatých měšťanů a dále i chudí chlapci, poddaní kláštera, kteří byli výborní zpěváci“¹⁷.

Historie spolupráce pobočky Poštovního muzea ve Vyšším Brodě s vyšebrodskou pobočkou Základní umělecké školy v Kaplici se datuje od roku 1998. V té době začíná na Základní umělecké škole, která je zaměřena na výuku hudebních, výtvarných a literárně-dramatických oborů, své působení v roli učitele výtvarné výchovy Mgr. Martin Kubalák.

Výuka ve výtvarném oboru Základní umělecké školy je skupinová, v každé skupině pracuje maximálně 15 žáků. Žáci se postupně v jednotlivých ročnících seznamují se základními technikami – kresba, malba, grafika, modelování. Výtvarný obor pomáhá rozvíjet tvůrčí schopnosti dětí a mládeže, pomáhá uchovávat mravní principy, citlivý vztah k lidem, zájem o svět, o jeho aktivní zkoumání, přibližuje dětem a mládeži životní hodnoty, které jsou bezpečným základem komunikace mezi lidmi. Škola svou činností nejen, že poskytuje žákům základy vzdělání ve výtvarném oboru, ale své žáky rovněž připravuje pro studium na odborných a středních školách uměleckého zaměření.

Toto tvrzení je možné dokumentovat i na samotné osobě pana učitele Mgr. Martina Kubaláka. On sám je bývalým žákem Základní umělecké školy, následně studentem Střední umělecko průmyslové školy v Turnově a nakonec i úspěšným absolventem českobudějovické pedagogické fakulty na Jihočeské univerzitě. Že se nejedná o výjimku, lze doložit i příkladem několika jeho žáků, kteří dnes úspěšně studují například na českokrumlovské Střední umělecko průmyslové škole svaté Anežky, která je zaměřena na umělecká řemesla a stavební obnovu památek. Studenti této školy jsou připravováni mimo jiné i k pokračování ve studiu na všech typech škol s uměleckým zaměřením (AVU, UMPRUM, FAMU, FAVU, pedagogické fakulty, vyšší odborné školy) a na vysokých školách humanitně zaměřených.

Prvotním impulsem k realizaci výstav prací žáků Základní umělecké školy v prostorách Poštovního muzea ve Vyšším Brodě byla patrně snaha samotných žáků prezentovat na veřejnosti svá díla. Tato snaha se setkala s příznivou reakcí a pochopením správce pobočky Poštovního muzea pana Luboše Kocmana a po souhlasu ředitele muzea byla první výstava na světě. Jak se ukázalo v následujících letech, byl to

¹⁷ SCHUSSER, F. *Klášterní škola*, Vyšebrodský zpravodaj č.2, Vyšší Brod, únor 2007, s. 8.

ze strany správce velmi prozíravý krok. O této skutečnosti svědčí nejen velmi pozitivní reakce obyvatel Vyššího Brodu, návštěvníků muzea, ale v neposlední řadě i fakt, že od roku 1998 je výstava každoročně úspěšně opakována. Jednotlivé ročníky výstavy jsou tématické, v minulosti byly například vystaveny práce na téma pravěk, architektura a zcela pochopitelně byla do témat zařazena i pošta.

Na konci školního roku, před hlavní turistickou sezónou, je tak nyní již každoročně realizována v prostorách vyšebrodské pobočky Poštovního muzea výstava prací žáků Základní umělecké školy. Vzhledem k pojetí výuky a přístupu učitele a žáků je skladba vystavených prací velmi pestrá, např. obrazy, sochy nebo koláže.

Jako výstavní prostor slouží část objektu, který nebyl a není ze strany cisterciáků ani Poštovního muzea využíván. Tuto skutečnost zde zdůrazňuji záměrně. V době počátku spolupráce Poštovního muzea a vyšebrodské pobočky Základní umělecké školy Kaplice totiž nebylo prakticky možné ve Vyšším Brodě podobnou výstavu realizovat. Neexistovala výstavní síň, galerie, případně zařízení vhodné pro tyto účely. V současnosti již lze na náměstí navštívit Galerii na radnici, ta je však orientována spíše na prezentaci profesionálů. Na tomto místě je jistě vhodné připomenout, že vedle již tradiční vyšebrodské výstavy jsou žakovská díla prezentovaná i v kapli sv. Josefa a Barbory v Kaplici a na celostátních přehlídkách tvorby Základních uměleckých škol, na kterých škola dlouhodobě dosahuje velmi dobrých výsledků.

Na základě aktuálních informací lze již dnes předpokládat, že dosavadním vrcholem spolupráce bude připravovaná výstava v historických prostorách pražského Poštovního muzea. V průběhu roku 2007 bylo v rámci spolupráce muzea a školy dohodnuto, že v únoru a v březnu 2009 proběhne v Praze výstava dětských děl s poštovní tematikou. Inspirací pro dětské práce má být pošta, poštovní známka, případně i stálá expozice poštovních exponátů ve vyšebrodské pobočce Poštovního muzea. Při této příležitosti je naplánováno vydání poštovní dopisnice s vybraným dětským motivem a v průběhu výstavy bude používáno příležitostné poštovní razítko, které bude rovněž zachycovat dětské vnímání poštovního světa.

ZÁVĚR

Studiem problematiky péče o kulturní dědictví na území Jihočeského kraje jsem došel k následujícím závěrům. Dějiny kraje z politického hlediska ve dvacátém století výrazně ovlivnilo několik zásadních historických zvrátů. Po skončení 1. světové války a vyhlášení samostatného československého státu nastal v jižních Čechách hospodářský rozmach. Rozvoj kraje byl ale přerušen 2. světovou válkou a zejména události po jejím skončení znamenaly obrovské změny pro pohraniční oblasti. Německé obyvatelstvo bylo vysídleno. Při hranicích s Rakouskem a Německem vzniklo nepřístupné hraniční pásmo a na dlouhá léta byl zabrzděn a nebo dokonce zastaven normální vývoj území při státní hranici, a nejen při ní. Politické a hospodářské změny po roce 1989 staví jižní Čechy opět do středu pozornosti v celoevropském měřítku.

Život společnosti je v mnoha případech příznivě ovlivňován kulturním dědictvím, jehož prostřednictvím se z generace na generaci přenášejí materiální i duchovní hodnoty, vytvořené za celou existenci lidstva. Péče o kulturní dědictví prakticky vždy úzce souvisí s ekonomickou úrovní států a ve většině evropských zemí je dnes patrná výrazná role státu v oblasti kultury.

Při hodnocení významu vyšebrodského Poštovního muzea pro veřejnost a vzdělání jsem vycházel mimo jiné i ze skutečnosti, že nejvýznamnější část movitého kulturního dědictví, která je přístupná nejširší veřejnosti, je uložena v muzeích a galeriích. Muzejnictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku má více než dvoustletou tradici. Muzea byla v historických českých zemích zakládána již počátkem 19. století. Jejich tehdejší hlavní funkcí bylo poznávání a hodnocení vztahu člověka ke světu.

Muzea v současné době poskytují především veřejnou službu občanům a svojí činností přispívají k dokumentaci dějin, událostí a vývoje přírody a společnosti. Jedná se zejména o výstavy a programy čerpající z muzejních sbírek. Prostřednictvím publikací, práce s veřejností a zpřístupňování sbírek badatelům jsou poskytovány nenahraditelné informace a materiály pro další uměleckou, tvůrčí a vědeckou práci. Z práce a činnosti muzeí tak čerpá i ta část společnosti, která muzea pravidelně nenavštěvuje.

Příklad spolupráce vyšebrodského Poštovního muzea s místní pobočkou Základní umělecké školy v Kaplici je důkazem, že muzeum vedle své hlavní činnosti může např. přispět i ke zkvalitnění vzdělávacího procesu mládeže.

Pro činnost muzeí se dnes existenční otázkou stává ekonomická situace, a to nejen česká, ale i globální. Do popředí vystupují otázky financování jejich činnosti, zájmy zřizovatele, ale i vztahu kultury a cestovního ruchu, resp. celého průmyslu volného času. V případě Poštovního muzea je tato otázka více než aktuální s ohledem na připravovanou privatizaci společnosti Česká pošta, s.p.

Původně vytyčeného cíle, kterým bylo zjistit skladbu návštěvníků vyšebrodského Poštovního muzea, důvody jejich návštěvy a názory na shlédnutou expozici, bylo dosaženo. Data byla získána formou ankety, což je pro řešení dané problematiky dostačující. Realizovaný průzkum si neklade za cíl být alternativou ke kvalitnímu a metodologickému výzkumu, který bývá zpracováván pro management jako základ důležitých opatření. V praxi však lze předpokládat využití získaných informací právě pro další nasměrování detailních a odborných průzkumů, jejichž závěry lze využít pro strategická manažerská rozhodnutí.

Lze si jen přát, aby všechna další směřování v oblasti péče o kulturní dědictví byla vždy uskutečňována s ohledem na zvyšování kvality individuálního života a utváření vzdělaného a uvědomělého občana.

ABSTRAKT

KREJČÍ, V. Péče o kulturní dědictví v Jihočeském kraji – význam Poštovního muzea ve Vyšším Brodě pro veřejnost a vzdělání: bakalářská práce. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s. 2008. 44 s. Vedoucí bakalářské práce Prof. PhDr. Emanuel Pecka, CSc.

Klíčové pojmy: místní společenství, církev a památky v jižních Čechách - řád cisterciáků ve Vyšším Brodě, problematika péče o kulturní dědictví, muzea a jejich historický vývoj, anketa - struktura návštěvníků a důvody návštěvy muzea.

Práce se zabývá charakteristikou místního společenství a jeho proměnou po roce 1989 v klíčových historických etapách, představuje vybrané jihočeské církevní památky a seznamuje s historií muzejnictví. Důležitá část práce je věnována problematice péče o kulturní dědictví v Jihočeském kraji. Podrobněji práce seznamuje s významem Poštovního muzea ve Vyšším Brodě pro veřejnost a vzdělání.

Praktická část se zabývá analýzou anketního šetření, které proběhlo mezi návštěvníky vyšebrodské pobočky Poštovního muzea v létě 2007. Cílem této analýzy je porovnání skladby návštěvníků muzea, zjištění důvodů a okolností jejich návštěvy a vyhodnocení názorů včetně celkové spokojenosti.

Závěr práce obsahuje zhodnocení realizovaného výzkumu včetně možnosti praktického využití práce.

ABSTRACT

KREJČÍ, V. The Care of Cultural Heritage in South-Bohemian Region - the Importance of the Postal Museum in Vyšší Brod for General Public and Education.

Key terms: local community, Church and historical monuments in South Bohemia – Cistercian Monks in Vyšší Brod, problems linked to the preservation of cultural heritage, museums and their historical evolvement, public inquiry showing visitors structure along with the reasons for Museum attendance.

The work deals with defining of the local community and its transition after 1989 and other key historical periods. It presents selected south-bohemian Church monuments and gets acquainted with the history of museology. A notable part of the thesis is devoted to the problems involved in the preservation of cultural heritage in the South Bohemia. The bachelor work goes on to identify in greater detail the importance of the Postal Museum in Vyšší Brod for the general public and education in its broadest terms.

The practical part of the work centres around the analysis of a public inquiry which was arranged for the visitors to the branch of the Postal museum located in Vyšší Brod, in summer 2007. This analysis targeted at following issues: Comparison within the structure of visitors, finding reasons and circumstances for their visit and finally evaluation their views including general satisfaction assessment.

The closing part deals with judging the carried out survey and includes the identification of ways of putting the thesis outcomes in practical use.

SEZNAM LITERATURY

Seznam tištěných zdrojů

ČTVRTNÍK, P., GALUŠKA, J., HÁNL, J. *Dějiny pošty v českých zemích*, 1. vyd. Praha: Česká pošta, s.p., 2000, 163 s., ISBN 80-86437-02-7

ČTVRTNÍK, P., TOŠNEROVÁ, P. *450 let poštovníctví ve sbírkách Poštovního muzea*, 1. vyd. Praha: Nakladatelství dopravy a spojů, 1976. 56 s.

ČTVRTNÍK, P. *Cesta pošty dějinami*, 1. vyd. Praha: Nakladatelství dopravy a spojů, 1977. 210 s.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*, 3. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2000, 374 s., ISBN 80-246-0139-7

ERHARTOVI, J. a M. *Jižní Čechy*, 2. vyd.- pozměněné, Praha: Olympia, 1975, 214 s.

GIDDENS, A. *Sociologie*, 1. vyd. - dotisk, Praha: Argo, 1999, 595 s.

ISBN 80-7203-124-4

JEŘÁBEK, H. *Úvod do sociologie výzkumu*, 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, vydavatelství Karolinum, 1992, 162 s.

KESNER ml., L. *Muzeum umění v digitální době*, 1. vyd. Praha: Argo spol. s r.o. a Národní galerie, 2000, 258 s., ISBN 80-7035-155-1 (NG), ISBN 80-7203-252-6 (Argo)

KUTHAN, J., ŠECHTLOVI, M. a J. *Jižní Čechy*, 1. vyd. Praha: Orbis, 1974, 316 s.

KUTHAN, J., ŠECHTLOVI, M. a J. *Jižní Čechy*, 2. upravené vydání, Praha: Panorama, 1982, 331 s.

MICHAL, V. *Jižní Čechy od osvobození*, 1. vyd. České Budějovice: Růže, 1975, 395 s.

MUSIL, J. *Sociologie soudobého města*, 1. vyd. Praha: Svoboda, 1967, 320 s.

RIEGL, A. *Moderní památková péče*, Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, Sprinter spol. s r.o., 2003, 172 s, ISBN 80-86234-34-7

RICHTER, V. *Památka a péče*, 1. vyd. Praha: Státní ústav památkové péče v Praze ve spolupráci s Ing. Marií Tichou MT Konzult, 1993, 127 s, ISBN 8085787-61-X

ŠAMÁNKOVÁ, E., VONDRA, J. *Český Krumlov*, 1. vyd. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství v Praze, 1961, 53 s.

ZÁLOHA, J. *Krajem Lipna*, 1. vyd. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství České Budějovice, 1980, 71 s.

VYŠEBRODSKÝ ZPRAVODAJ. MěKZ Vyšší Brod: 2007, roč. 18, č. 1, 16 s.

VYŠEBRODSKÝ ZPRAVODAJ. MěKZ Vyšší Brod: 2007, roč. 18, č. 2, 16 s.

VYŠEBRODSKÝ ZPRAVODAJ. MěKZ Vyšší Brod: 2007, roč. 18, č. 3, 24 s.
VYŠEBRODSKÝ ZPRAVODAJ. MěKZ Vyšší Brod: 2007, roč. 18, č. 4, 16 s.
VYŠEBRODSKÝ ZPRAVODAJ. MěKZ Vyšší Brod: 2007, roč. 18, č. 5, 16 s.
VYŠEBRODSKÝ ZPRAVODAJ. MěKZ Vyšší Brod: 2007, roč. 18, č. 6, 24 s.
VYŠEBRODSKÝ ZPRAVODAJ. MěKZ Vyšší Brod: 2007, roč. 18, č. 7, 16 s.
VYŠEBRODSKÝ ZPRAVODAJ. MěKZ Vyšší Brod: 2007, roč. 18, č. 8, 16 s.
VYŠEBRODSKÝ ZPRAVODAJ. MěKZ Vyšší Brod: 2007, roč. 18, č. 9, 24 s.
VYŠEBRODSKÝ ZPRAVODAJ. MěKZ Vyšší Brod: 2007, roč. 18, č. 10, 16 s.
VYŠEBRODSKÝ ZPRAVODAJ. MěKZ Vyšší Brod: 2007, roč. 18, č. 11, 16 s.
MF Dnes. Praha, MAFRA a.s., 24.1.2008, 44 s. ISSN 1210-1168
Pražský deník. Praha, VLTAVA-LABE-PRESS, a.s., 17.4.2007, 36 s.

Seznam elektronických zdrojů

Církevní dějiny regionu Český Krumlov [online]. 1999 [cit. 2. února 2008].

Dostupné z WWW: <http://www.ckrumlov.cz/cz1250/region/histor/t_cirdej.htm>

Koncepce rozvoje muzejnictví [online]. 2003 [cit. 2. února 2008].

Dostupné z WWW: <<http://www.ntm.cz/data/dokumenty-a-listiny/koncepce-rozvoje-muzejnictvi.rtf>>

Světová výstava poštovních známek [online]. 2006 [cit. 26. ledna 2008].

Dostupné z WWW: <<http://www.praga2008.cz/?a=c30&lan=cs>>

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví [online]. 2008

[cit. 20. března 2008].

Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Sv%C4%9Btov%C3%A9_d%C4%9Bdictv%C3%AD#Kulturn.C3.AD_d.C4.9Bdictv.C3.AD>